

Andreas Haukland

Ormungerne

bokselskap.no
Oslo 2025

bokselskap.no, Oslo 2025

Andreas Haukland: *Ormungerne*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1912 (Kristiania/København/Gyldendal).

Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no).

ISBN: 978-82-8319-855-3 (bokselskap.no),

978-82-8319-856-0 (epub), 978-82-8319-857-7 (mobi)

Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

I FJØSET

Orm paa Steinarstad og Ormhild havde tre sønner, Steinar, Brynjulv og Orm. Der var et par aar mellem dem. Orm var den yngste.

En vinterdag stod den otteaarige Orm og stirret mod snefjeldet langt bag skogen. I flere uger havde de ikke set solen. Men igaar saa de en tynd streng af ild over fjeldkammen. De havde staat ude paa tunet allesammen i taus andagt. Og fra den glødende streng der langt borte var det, som klang en tone af jubel ud over skogen, ud over al verden. En underlig lysning gik gjennem luften, høit over deres hoder. Det var, som blev der svunget en hvidglødende ljaa over skogens toppe. Og [10] det var, som hvert træs øverste spir tændtes og blev ved at gløde efter at den var fareet derover. Men ved roden og i dybet af dalen syntes dagslyset at minke, som krøp det sammen i favnen paa mørket, som taalte disse ugers halvllys ikke skjæret af det, som skulde komme.

Nu stod Orm utaalmodig og ene og stirret. De andre vidste, at det endnu var for tidligt paa dagen.

Men som han stod der, fik han se den tolvaarige Steinar liste saa underlig hemmelighedsfuldt over mod fjøset. Og Orm kunde ikke bare sig, han maatte efter og se, hvad det var, broren havde for. Da han kom ind i fjøset, var Steinar allerede oppe paa fjøsloftet. Orm stod lidt – og begyndte saa at klatre op stigen han ogsaa. Men før han kom op, mødte han broren. Han kom ned med et fang af det fineste hø. Orm for tilbage og saa med forundring paa høet. [11] Han vidste ikke andet, end at det fine hø for længe siden var git hestene, saa der ikke fandtes straa igjen. Nu fik hverken hester eller kjøer andet end beit og bar og det grove myrhø fra fjeldet.

Han spurgte stammende af spænding, hvor Steinar havde det hø fra.

Steinar saa arrig paa ham, gal over at bli opdaget. Saa bar han høet til en rødkollet ko, som var hans egen, og kastet det op til den i baasen.

Du maa ikke fortælle det, sa han og vendte sig til Orm:

Du skal faa det store spændet mit. Bare du vil tie.

Jamen hvor har du faat høet fra? sa Orm.

Tidlig i vinter, fortalte Steinar, havde han gjemt bort en stor dyng i kroken bag alt myrhøet. Og hver dag havde Rødkolla hans faat et helt fang.

Se – hvor hun skinner! sa han og strøg koen over det blanke skind.

[12] Han fniste lurt og inderlig tilfreds og spurgte Orm, om han ikke havde hørt det, at baade far og mor trode, at Rødkolla var tuftkal'n sin ko, for der var ikke ko i fjøset, som var saa velfødd og melket saa jevnt.

Ved siden af Rødkolla stod Orms ko, Ormros, og sutret, mager og tafset i haarene, som alle de andre.

Orm saa paa dem og fik taarer i øinene og spurgte, med hikke i halsen, hvorfor han ikke ogsaa havde git Ormros noget af høet?

Da blæste Steinar mod ham i inderlig haan og mente paa, at det kunde han selv. Han havde vel sligt at gjøre.

I det samme raabtes der ude paa tunet:

Steinar! Steinar!

Det var faren.

Du faar spændet, hvis du tier! sa Steinar og løb ud.

Da døren havde lukket sig efter ham, [13] styrtet Orm ind i baasen til Rødkolla, langet i en fart alt høet over til Ormros og stod saa og klappet den, mens den aad.

Dit feite best! sa han og sparket efter Rødkolla, da den strakte hals over bolken og sutret efter høet.

Han stod hele tiden og lyttet spændt, om Steinar skulde komme tilbage.

Alle kjørene havde reist sig. En sagte klage af hunger fyldte fjøset. En og anden af de langhornede kjøer banket hornet mod bolken. Og gjennem al lyden, øgende de andres kval, lød Ormros's tyggen.

Pludselig for han sammen. Nu hørte han nogen komme. Det var sikkert Steinar! Han stod endda lidt. Saa løb han hen og gjemte sig i den inderste tomme baas.

Da Steinar aabnet døren, mødte han Rødkollas store øine og dens klagende mæle.

[14] Hvad? Har du ikke faat nok? sa han, og stemmen var blød og mild:

Jeg har ikke mere du.

Men nu hørte han Ormros tygge, og han skyndte sig hen til baasen. Da saa han, hvad der var sket.

Orm! raabte han:

Orm!

Men Orm svarte ikke.

Og det var det sidste fang! sa han og var paa graaten af sinne:

Der er ikke et straa mere!

Orm! skreg han og knyttet hænderne.

Men Orm svarte ikke.

Da styrtet han frem i fjøset og fandt en vidje. Og saa gav han sig til at banke Ormros, mens han stønnet mellem slagene:

Du har ædt op høet! Du har ædt op høet!

Da var Orm med et over ham. Grædende og skjærende tænder kastet den lille gut sig ind paa den store med [15] saadan voldsomhed, at de begge tumlet omkuld og blev liggende og spænde og slaa, saa komøken føg om dem. Steinar, som var fire aar ældre, fik snart Orm under sig og slog løs paa ham, næsten sansesløs af sinne. Men Orm var smidig og sterk som en liden djævel. Og før Steinar vidste ordet af, var han ude af hænderne paa ham og oppe. Lynsnart greb han vidjen og slog løs paa Rødkolla med tænderskjærende fryd. Da Steinar endelig sanset sig og for op, fik han et slag af vidjen tvers over ansigtet, saa han tumlet ind mod væggen. Og i samme nu satte Orm paa sprang mod døren.

I det samme aabnedes den, og Brynjulv kom ind. Han havde ledt efter dem, og saa havde han hørt skraalet.

Han stanset Orm og lo høit. Gutten saa ud, som var han drat op af en gjødselbinge.

Nu kom Steinar efter og saa ikke [16] bedre ud, og hans ansigt var fortrukket af raseri, og tvers over det flammet en rød strime efter det svidende vidjeslag.

Da blev Brynjulv med et alvorlig og stillet sig mellem de to. Hans vakre blaa øine saa bønligt og mildt, men fast, ind i Steinars smaa, gnistrende brune.

Men Steinar ænsset ham ikke, vilde bare forbi og faa fat i Orm.

Er du fra vettet? sa Brynjulv og steg i veien for ham.

Da skjøv Steinar til ham.

Men Brynjulv flytted sig ikke. Han syntes at vokse og bli fast som en støtte.

Da løftet Steinar armen for at slaa.

Men Brynjulv greb ham om haandleddet.

Er du fra vettet? spør jeg, sa han og blev hed i kinderne.

Da sanset Steinar sig:

Slip mig! sa han.

Og Brynjulv traadte tilside, med Orm [17] bag sig, og lod Steinar komme forbi og til døren.

Døren slog haardt i efter ham.

Da han var ude, vendte Brynjulv sig til Orm og spurgte, hvad der var i veien, hvad i alverden de var saa uvenner om.

Da kastet Orm sig ned og stortudet. Brynjulv satte sig ved siden af ham. Da han kom lidt til aande, fortalte han, at Steinar i hele vinter havde gjemt bort det fineste hø og git Rødkolla – han kunde jo selv se, hvor smellende fet hun var – og saa havde han git sig til at banke Ormros, som knapt kunde staa paa benene, fordi hun havde faat et fang af høet.

Jeg skal slaa ham ihjæl! tutet han i magtløs harme.

Brynjulv tog ham ind til sig, saa skidden han var. Og da graaten stilnet, begyndte han at vugge ham, som var han et lidet barn og ikke hans bare to [18] aar yngre bror. Og mens han blev ved at vugge ham, begyndte han at synge, ganske sagte, om

solen, som nu kom igjen, om sneen, som randt fra bakkerne og lierne, og om den grønne gror i snevandet, om lammene, som danset i bakkerne og nappet gror, om sommeren paa fjeldet, hvor Ormros skulde æde sig ud og bli fed og blank og skinnende, om et godt aar, saa fjøsloftet og laderne blev stoppende fulde af finhø, saa Ormros og alle de andre kjørene næste vinter bare skulde ligge og pæse af mad.

Orm lyttet og klarnet lidt efter lidt op. Tilsidst saa han op paa broren og lyste af skadefryd:

Men Ormros fik da ædt høet alligevel, sa han.

Da smilte Brynjulv og saa paa ham, men sa ikke noget.

Men spændet skal han ud med, sa Orm pludselig, eller jeg fortæller det til far.

[19] Spændet? sa Brynjulv.

Ja – saa fortalte Orm, at Steinar havde lovet ham det store bæltespændet, hvis han vilde tie.

Ja, sa Brynjulv, det faar du nok, bare du tier.

Saa er du vel tilfreds! sa han og smilte. Han vidste, at fik Orm et spænde eller en kniv eller en blank knap, saa var al hans sorg borte.

Noget efter gik de ud.

Ude paa tunet stod de andre, gaardens folk.

Den tynde ildstreng, de saa igaar, var idag blit til et baand af ild. Og gløden over trætoppene var sunket dybere.

De strakte hænderne i veiret, vendte de mørkevante ansigter opad i længsel efter, at det nye lys skulde ramme deres fingre og langsomt synke nedover armen og saa endelig, endelig bade deres haar [20] og pande. Og saa og saa kunde de lukke øinene og føle lyset, det nye lys gjennem de lukkede øienlaag.

Aa det kom vel! Det kom nok!

VED BÆKKEN

[23] Gjennem en liden dal, ikke langt fra gaarden, randt en bæk. Længst oppe strømmet den smal og arrig gennem en skog af bregner. Længere nede fosset den i to smaa fald ned, did dalen var bred og flad i bunden. Saa listet den stille og kroget videre. Til den med et nyt stup kastet sig ud i det store vand og blev borte, gemte sig i dybet.

Vaar og høst, naar gutterne ikke var paa sæteren, kunde de holde til her hele dagen.

Steinar havde gjærdet ind aker og eng i den flade dalbund. Og han havde lade og fjøs der. Først var gjærdet bare smaa pinder og husene muret af smaa sten og torv. Han havde da ogsaa en [24] buskap af gran- og furukongler. Siden feiet han det foragtelig væk. Og en vinter hug han ned alle de træer, han raadde med, og vaaren efter tømret han sin første lade. Mens han tømret, sad Orm og telget med en liden øks eller snittet med kniven i enderne paa de smaa stokker, saa da laden var færdig, grinet der et dyrehode fra hver stokende i noverne.

For Steinar var det lidt vanskeligt at begribe, hvad det var for dyr, eller om det idetheletat var nogenting, andet end et hug og et skaar.

Men det kunde Brynjulv fortælle ham. Han sad som regel hos Orm og tegnet med fingeren eller med et stykke kul paa stokken. Og bare Orm fulgte hans anvisning, blev det til det vidunderligste dyr. Og Brynjulv kunde fortælle dem, hvad det var for en skabning, og hvorfra den kom, og hvad den vilde dernede i dalen. Da laden var færdig, var den for ham det forunderligste hus i verden, [25] hvor alle skogens dyr løb efter hverandre fra nov til nov.

Ellers sad han og lavet siljufløiter og spillet, mens de andre arbeidet. Han kunde spille saa ubegribelig vakkert, at de slap baade øks og kniv for at høre paa. Men det nyttet dem ikke at prøve paa at spille selv. De fik ingen rigtige toner frem. Steinar haanet forøvrigt hele spillet. Det var gagnløst strævt, syntes han. Men han stanset dog midt i arbeidet og hørte efter.

Da han kom fra fjeldet, sent paa sommeren, slog han og berget saa meget hø, at han fik laden fuld. Saa hjalp faren ham at reise et lidet fjøs og gav ham to lam.

Og Steinar vokste uhyre i værdighed. Han skulde nok, som den ældste, arve Steinarstad engang med tiden. Men det var længe til. Og det skadet jo ikke at ha et lidet eget brug, mens han ventet.

Orm lavet sig en liden mølle ved bækken. [26] Men han blev snart træt af den. Det monet saa lidet det, han mol. Og Steinar stod bare og haanfliret og tog den næve mel, han kunde male paa en dag, og blæste det hen i veiret. Saa Orm i raseri sparket hele møllen ud i bækken.

Men en dag havde han muret op en liden smie. Og den kunde ingen drive ham bort fra. Alle de jernstumper og andet metal, han overkom, og som han turde ta, slæbte han hen til smien. Nu kom ogsaa for en dag alle de spænder og knapper og gamle knivbrott, han med et merkeligt instinkt havde samlet. De kom frem fra alle mulige gjemsler mellem stene, under trærodder og under husmuren.

Sort og skidden hamret han paa sit jern dagen lang, med en gammel udslidt øks som slægge.

Og han fik være i fred der.

For en dag, da Steinar kom og stod [27] over ham med sin haanflir, tog Orm med de bare hænder et glødende jern og kastet det lige mod Steinars ansigt.

Steinar dukket sig.

Da greb Orm øksen i de forbrændte hænder og løb mod ham.

Steinar veg og kom sig unna.

Siden holdt han sig borte fra smien.

Brynjulv kom heller ikke did ret ofte. Han havde meget andet at ta vare paa i skog og mark. Om vaaren var der alle fuglerederne, som maatte findes. Saa skulde alle trostungerne makes. Og de smaa harer, som krøp mellem buskerne, skulde der kjæles for. Og hver morgen gjaldt det at finde igjen de smaa ekornunger, han dagen før havde git granfrø og enebær og sop, og som var blit flyttet i løbet af natten.

Og naar han kom ned fra fjeldet om høsten, saa var det aspen og birken, som dag for dag kappedes om, hvem som kunde klæ sig vakrest. Svinget [28] aspen en

morgen sine blade i høstsolen, saa det var, som rislet der en blinkende strøm af rødt og guld over den, da hang birken saa sorgfuld med det fine løv. Men traf solen først birken en morgen og den stod der saa skinnende gul og hvid, da sitret aspen saa kulds skjær og utrøstelig i skyggen. Og naar saa nætterne blev kolde og marken laa hvid af rim hver morgen og bladene begyndte at falde, saa var der jo først alle de vidunderlige stjerner og figurer over den vaade mose og de smaa vandpytter og saa de faldne blade, som raslet og raslet og søgte leie, som smaa dyr, der gaar i hi. Og saa træerne, som stod saa opgit og urørlig stille og lod bladene falde.

Til de en dag stod der fattig og ribbet. Bare rognen pranget med de glødende røde klaser.

Da var der saa stille, saa tomt for lyde i skogen.

[29] Men nede ved vandet klang den glasklare is mellem sivene. Og nede i den lille dal mumlet bækken sin høstlige vise.

LOMMEN

[33] Det var tidlig morgen. Den ene dalside skinnet i sol. Men ned over den andre væltet skyggen sig som en sort flod, til den mødtes med lyset, midt ude paa vandet. Under den mørke aas var vandet bundløst sort. Men under den lyse laa det med skinnende flaker, som blanke speil, og ind mellem flakene graa strimler og border, som tindrende dug.

Brynjolv og Steinar kom i en baad over vandet. De skulde trække fiskegarnene, de havde staaende udenfor bækkeosen.

Pludselig drog Brynjolv ind aarerne og pekte ind i viken:

Se!

[34] Steinar vendte hodet:

En lom! sa han.

Den er spak! sa han forundret.

Sandelig ligger den ikke helt stille og ser paa, at vi kommer.

Nu dykker den! raabte Brynjolv.

Og han blev siddende og holde aande og vente.

Der er den! Der er den! raabte han stakaandet.

Paa samme flækken!

Den sidder fast i garnet! sa Steinar.

De drog igjen i aarerne og rode nærmere.

Lommen blev ved at dykke og dykke. Men kom bestandig op samme sted.

Tilslidst laa den stille. Som en matgraa sølvskaal flød den paa det blanke vand. Den slanke hals løftet høit det smale, fine hode med det lange, spidse næb. Som mørk purpur flammet dens strube i solen. Og som to runde granatstene glødet dens øine i det graa sølvhode.

[35] Brynjulv drog aarerne helt ind og blev siddende med en blanding af fryd og hulken i sit hjerte.

Noget saa vidunderlig vakkert havde han aldrig set.

Og mens Steinar stadig rode baaden nærmere, husket han engang, de havde truffet to lommer i et tjern oppe paa fjeldet og givet sig til at stene dem. Fuglene havde rede paa en liden tue ude i vandet og var ikke til at drive bort fra tjernet. Hver gang stenene hvinet gjennem luften, dykket de. Tjernet var et godt stenkast bredt. Og naar gutterne løb rundt for at komme dem nærmere, flyttet fuglene over – – saa de altid var et stenkast fra dem.

En halv dag blev gutterne ved at kaste sten. Til armene værket og stivnet, saa de knapt kunde løfte dem.

Men fuglene laa bestandig derude ved den modsatte bred og vogtet paa de hvinende sten, lydløst og uden at røre [36] paa vingerne. Og ikke en sten traf dem.

Nu forstod Brynjulv ikke, at han havde havt hjerte til det. Men han kom dem jo ikke saa nær dengang, at han fik se, hvor de var smukke.

Hvordan skal vi faa den løs? sa han bekymret.

Vi skal da ikke dræbe den! sa han angst.

Steinar snøftet:

Den satan!

Den har naturligvis revet garnet i filler, sa han forbitret.

De var nu ganske nær den. Den kom lige mod baaden, med løftet hode, kampfærdig. De røde øine glødet som blodig ild, og purpurrosetten paa dens strupe flammet, og det fine sølvhode og nakken skinnet. Den lyste som glødende metal og ædle stene hele fuglen. Nede i vandet blinket det fra dens hvide bug. Dens vinger sad fast i garnet, som den slæbte med sig.

[37] Tror du ikke, vi kan ta den levende og faa den løs? sa Brynjulv.

Steinar fnøs af haan:

Prøv du. Den hakker hænderne af dig.

Slaa den med aaren og faa den ind i baaden, sa han utaalmodig.

Men Brynjulv rørte sig ikke, saa bare paa fuglen og følte sig helt hjælpeløs af medynk.

Da løftet Steinar en aare og hug den over nakken. Dens hode sank langsomt ned og boret næbbet i det speilblanke vand.

Der gik et søkk gjennem Brynjulv i det samme, som var det ham, hugget traf. Og det syntes ham, at fuglens make dukket op fra dybet og mødte den, kysset dens næb under vandet.

Steinar tog den om halsen og drog den ind over baadripen. Garnet fulgte efter. Det var snurret sammen som et tykt taug.

Satans fugl! sa han og kastet garnbunken [38] haardt ned i baaden. Nogle fisk sprællet inde i bunken.

Fuglen laa med lukkede øine, og glansen svandt fra fjærene. Men en stund efter aabnet den atter øinene og vrikket svagt paa hodet og skjælvte.

Den lever! raabte Brynjulv.

Ja – den satan er ikke til at faa livet af! sa Steinar, reiste sig og knuste dens hode med hælen.

Brynjulv strakte hænderne værgende ud for sig:

Aa nei! Aa nei! jamret han.

Din tosk! sa Steinar harmfuld og foragtelig.

Det er da bare en fugl! Og en stor fisketyv er han. Et rigtig ugagns-kræk.

Saa tog han igjen aarerne.

De havde mange garn ude. Og Brynjulv hjalp til at faa dem ind i baaden. Men hver gang han la et ned, strøg han over fuglens fjære. Og en dyb sorg fyldte ham mere og

mere. Det, som nu [39] var hændt, skygget over alt, han havde levet med i indtil nu. Det var, som vaagnet han langsomt op af en grufuld drøm.

Og siden om dagen, da han gik der hjemme paa gaarden, skinnet de røde øine for ham hele tiden.

Nu var de døde og uden al glans.

Slimet som fiskeøine, tænkte han og blev klam af uhygge.

De øine, han havde set gløde som røde stene.

Ja, som han endnu saa, ligesaa tydeligt, som laa fuglen endnu levende foran ham. Men de døde hvert øieblik. To par øine jog hinanden i hans sind. De røde, glødende og de slimet glansløse.

Sent om kvelden, da han stod ude paa tunet, hørte han et langt jamrende skrig nede fra vandet. Det lød som fra et menneske i yderste nød. Det steg og sank. En hjælpeløs, hjerteskjærende jammer.

Steinar stod ogsaa ude. Han blev bleg, da han hørte det.

[40] Det er nøkken, hvisket han hæst.

Han stirret paa Brynjulv og mumlet:

Er det en af os, som er feig? [u1](#)

Og han gik ind i stuen, kold af gru.

Men Brynjulv blev staaende længe derude. Og det blev til fuld forvisning i hans sind, at det var den døde loms sjæl, som jamret fra vandet. Som en kold og klam skygge svævet den mellem sivene, klagende over tabet af det skønne liv, som endte under en grusom menneskehæl.

Da skriget endelig endte og alt var stille, bare den lyse, sitrende vaarkveld vugget sine milde rytmer i hans øre og over hans sanser, da vidste han, som noget, der ikke var overtænkt og besluttet, men altid havde ligget som uafvendelig bestemmelse i ham, at han aldrig mere med vilje vilde dræbe nogen skabning.

FELEN

[43] En vinter tog gamle Orm alle tre sønner med til markedet nede ved fjorden. De var næsten voksne nu. Steinar havde været dernede et par gange før. Men det var første gang, de to yngste var med.

Paa Orms og Steinars slæder laa dynger af vildt. De havde drevet paa den hele vinter med at sætte snarer og fange harer og ryper og storfugl. Orm havde smiet sakse til ræv og maar. Han for altid hemmelighedsfuldt frem, Orm. Saa ingen af de andre vidste om det før nu, de skulde afsted, at han havde en hel hop vakre skind gjemt i et tillaaset skur bag smien.

Steinar blev blek af misundelse, da [44] han fik se dem. *Han* vidste, hvad de var værd nede paa markedet.

Men Brynjulv eiet hverken vildt eller skind. Han havde et helt læs med næver, som han havde flaaet af de store birke i lien sidste vaar, da han fik løfte af faren om at komme med nu i vinter.

Da de kom ned til markedet, fulgte den gamle dem til opkøberen af vildt og skind og til kræmmeren, som købte næver. Han vilde paase, at de ikke blev snydt altfor grovt. Da de hver havde faat sine penge, la han dem meget alvorlig paa hjerte at passe vel paa skillingerne og se sig for, før de købte noget, og ikke være saa taabelig at gi, hvad der forlangtes for varerne.

Saa gik han for at besørge sine egne erinder og lod de tre skjøtte sig selv.

De blev sammen en stund, gik tæt til hinanden, ligesom uvis, om de kunde klare sig hver for sig i folkemassen, som stod i store klumper eller drog sig segt [45] og sent frem og tilbage mellem boderne.

Men da Orm fik øie paa en bod fuld af jernvarer, skilte han lag og gik ind og blev der, til der ikke fandtes den ting derinde, som han ikke havde vendt og dreiet paa alle leder og kanter, og prentet billedet af hver ting ind i sin hjerne. Han kjælet for det haarde, ru jern, speilet sig i det blanke staal og lod neglen glide over kniv og økseeggen, løftet det polerede metal op til næsen og lugtet til det. Han svang en

stor forskjærkniv mod sit ansigt for at nyde den rislende gysen gennem rygraden ved bladets blinken i luften. Og han saa paa manden, som eiet boden, med en blanding af misundelse og dyb, næsten tilbedende ærefrygt.

Det var skogsmandens første møde med de fremmede kræmmere.

Ogsaa Steinar og Brynjulv skilte lag. De kom til en stor bod. Og ud fra den ^[46]lød der toner saa fremmede og saa forunderlig lokkende, klagende og jublende, at Brynjulv uden ord listet ind og blev staaende helt betat og høre paa.

Ved den inderste væg i boden sad en ^[42]mand og drog en bue frem og tilbage over nogle strenge, som var spændt fast paa noget, som lignet en langskaftet træøse med laag. Buen kjendte Brynjulv godt. Han havde selv faat en buestreng til at klinge ved at slaa paa den med fingeren eller med en træpind. Men aldrig havde han trod, at noget kunde synge saa vidunderlig som dette.

Han listet sagte nærmere. Til han var manden saa nær, at han tydelig kunde høre, hvor hver lyd som ekko jog rundt i bunden paa træøsen og saa strømmet ud, som graat og latter og sang og hyl, af aabningerne i laag. Strenge hven, som grene, der gnides mod hinanden i stormen i skogen, eller ^[47]de sang skjælvende, som siv, der synger i vinden. Og de samledes, kogte ligesom, sammen i bunden paa træøsen og kom ud samlet, som vældige fugletræk om vaaren.

Han turde knapt aande. Saa betat, saa overvældet var han.

Og da spillet pludselig endte, for han sammen og drog veiret med et støn, saa spillemanden vendte sig mod ham og saa ind i hans bevægede ansigt:

Hvad er du for en? sa han:

Hvor er du fra?

Fra Steinarstad, sa Brynjulv og blev rød. For de saa paa ham og smilte, alle derinde.

Spillemanden tænkte sig lidt om.

Aa! – saa kjender jeg far din, sa han.

Du har vel ikke været paa marked før?

Nei, sa Brynjulv.

Saa har du vel ikke set en fele før heller?

[48] Fele? sa Brynjulv.

Er det der *fele*?

Ja, sa manden og lo:

Hvad trode du, det var?

Nu lo de allesammen rundt om ham. Og han blev kogende rød af skam og harme, men taug.

Vil du kanske spille lidt for os, sa manden og rakte ham felen og blinket rundt.

Næsten uden at vide det tog Brynjulv felen. Han glemte alt om sig, følte bare, at om det saa gjaldt hans liv, kunde han ikke lade være. Varsomt, angst for, at den skulde gaa istykker mellem fingrene, tog han den. Skjælvende drog han buen over strengene.

Du maa lægge haardere til, sa manden.

Og med et ryk drog han haardt, saa strengene skreg og manden holdt sig for ørene.

Brynjulv stanset med et. Han sænket [49] baade fele og bue og stod^{u3} en stund og saa saa hjælpeløs og bedrøvet ud, at ingen lo.

Saa la han igjen felen under hagen og begyndte igjen varsomt at stryge med buen. Og da strengene nu atter gav lyd, blev han ved. Det pep, det skurret og hven. Men han stod som i en ild af glæde ved at høre, at den ogsaa kunde lyde under hans hænder.

Saa strakte spillemanden haanden ud og tog felen fra ham.

Ja – ja, sa han.

Ingen er mester med engang. Jeg har set dem, som havde daarligere haandlag end du.

Brynjulv gjemte sig borte i en krog og blev der, saalænge manden spillet. Da det var slut, saa han, at næsten alle derinde gik hen og gav spillemanden penge. Men han følte sig saa skamfuld, saa liden. Han kunde ikke faa sig til at gaa frem igjen, midt for øinene paa alle de mennesker.

[50] Saa listet han ud saa – usigelig fattig og bedrøvet. For han kunde ikke tænke sig, at der fandtes mere end en fele i verden.

Han traf Steinar midt i en klynge af hestebyttere, som stod samlet om nogle gamper. Steinar lytted spændt til bemærkningerne om hestene, til skrydet og dadelen og gav nu og da sit besyv med.

Brynjulv stod en stund og saa beundrende paa broren. Jo... han klarte sig! Han var voksen kar nu, Steinar. Han forstod sig paa heste... det var ikke til at ta feil af. Der var ingen, som smilte eller lo ad *ham*. Nei – – Steinar klarte sig nok, hvor han kom.

Og med en sterk følelse af sin egen ynkelighed sneg Brynjulv sig derfra.

Da han kom forbi Kaffe-Lars's bod, saa han ind og saa faren sidde derinde. Og han gik ind.

Der sad en liden mand med en fin [51] pels kastet tilbage fra skuldrene. Han var tyndhaaret og havde et blegt, skjægløst ansigt og smaa vagtsomme øine. Han dreiet en snusdaase af forgyldt sølv mellem tynde, graa fingre.

Just som Brynjulv satte sig hen til faren, vendte den fremmede sig mod dem og spurgte med et underligt mæle, som Brynjulv knapt forstod:

Om de havde hjemme langt oppe i skogene?

Ja – sa gamle Orm, de havde tre dagsreiser hjem.

Om der var tæt bebygget deroppe?

Nei – der var ingen andre end dem. Der var en hel dagsreise fra Steinarstad til nærmeste nabo nedover. Og paa de andre kanter bode der slet ingen.

Der var vel stor skog deroppe?

Orm gren.

Ja – han skulde tro, der var skog ja!

Pludselig satte den fremmede øinene i ham og spurgte:

[52] Om han eiet gaarden?

Orm gren igjen.

Ja – han skulde tro det. Hans far havde ryddet og bygget gaarden.

Hvem havde faren kjøbt af? spurgte den fremmede og slap ham ikke med øinene.

Kjøbt af?

Orm fnøs haanlig.

Hans far havde ryddet i vilde skogen. Der var ingen, som *eiet* noget deroppe før ham. Nu vidste han ikke bedre, end at gaarden var hans, Orms.

Den fremmede sænket øienlaagene og saa plirende paa ham.

Havde han brev fra øvrigheden paa, at gaarden var hans?

Orm studset:

Øvrigheden?!

Det var et mystisk begreb, som han bare kjendte som noget fjernt noget, som han og hans aldrig var kommet i berøring med.

[53] Ja, sa den fremmede og blev ved at plire mod ham:

Du har sagtens brev paa, at gaarden er din.

Nu flokkedes de om dem, alle derinde. [u4](#) De var skogbønder allesammen.

Orm syntes, de saa saa spottende paa ham. Og der sad denne fremmede, saa selvsikker, som om det var han og ikke Orm, som eiet Steinarstad.

Da gnistret pludselig hans smaa øine, og hans gule ansigt blev mørkt af harme.

Han reiste sig og slog i bordet:

Der skulde hverken øvrighed eller andet dævelskab komme og si, at han ikke eiet sin egen gaard.

Og han blev staaende en stund, med de knyttede næver støttet mod bordpladen, foroverbøiet, med ryggen skudt op i bue, som paa sprang.

Men den fremmede løftet bare langsomt øienlaagene og saa paa ham, uskyldig forbauset.

[54] Da satte han sig ned. Og sad siden ordløs, fortrak bare læberne nu og da. Det var, som sad han og knurret.

Den fremmede reiste sig lidt efter. Langsomt og omhyggeligt knappet han sin pels og drog hansker paa.

Saa nikket han rundt og gik.

Det saa et øieblik ud, som om Orm vilde efter ham. Men han blev siddende.

Det blev tyst derinde. Det var, som om en ny og fremmed tanke pludselig var kastet ind i alle sind.

De talte ikke om, hvad de tænkte. De var ikke vant til at lægge op raad sammen og handle i fællesskab.

Men Brynjulv, som sad der spændt og lydhør, forstod, at den samme bekymring la sin utryghed over dem allesammen. Og for første gang gryet den tanke i ham, at der var nogen, som var herre over hans egen far, og som fik ham til at grue. Og det var ikke aander [55] eller underjordiske eller andre usynlige væsener, som han vidste kunde gjøre faren mørkræd, saa han laa skjælvende med fælden opover ansigtet i stormnætterne, eller naar tordenen brakede. Men at nogen anden end hans far kunde ha nogen ret til Steinarstad – det var en tanke saa umulig, at den var ikke til at fatte.

Men hvor verden maatte være stor! Og hvor kom han fra, denne mand med det underlige mæle? Og hvad var denne øvrighed, han talte om?

Ja – hvor verden maatte være stor!

Og en dyb længsel greb ham efter at se og høre alt dette, som han ikke kjendte. Der var kanske mere end en saadan fele, som han havde hørt idag ... bare han kom did, den var. Op til Steinarstad kom ingen. Did kom bare fuglene hver vaar. Og de reiste igjen om høsten. Hvor drog de hen? Hvor var de om vinteren? Ja – hvor fløi [56] de hen? Og solen – som var borte mange uger. Hvor var den henne? Og skyerne, som drog bort over skogen og bort om fjeldene. Hvor drog de hen? Hvor kom man hen, naar man for ud fjorden i de store baade, som laa derude?

Han sad helt fortabt i drømme.

Til Kaffe-Lars's stemme buldret haanende gjennom rummet:

Jo – nu snart blir det nok anden dans i skogen! sa han.

Han havde været vidt om, Lars. Han kjendte til noget af hvert.

Nu – snart – fik de nok baade tigge og betale for at faa lov til at sidde paa gaardene, sa han.

Og braatebrændingen fik de slutte med, om de ikke vilde jages fra gaardene.

Hvem skulde jage dem? spurgte Orm

Det lød, som rullet der smaasten mellem tænderne.

[57] Han, som sad her! sa Lars.

Han dansken eller flensborgern – eller hvor han nu var fra. Du kan bande paa – han har baade kongens og øvrighedens brev paa baade skog og gaarde. Jeg har set det andre steder, Orm. Der sidder jorddrotter baade her og der. Og ingen af dem har ryddet en tomme jord. Og de er ikke her fra landet nogen af dem. Din odelsret, Orm, gir jeg ikke en lort for.

Du kan jo snakke med ham om det, sa han og smilte eggende:

Han kommer nok igjen. Der ligger snusdaasen, sa han og pegte paa bordet, hvor den fremmede havde siddet:

Den er mere værd end al eiendomsretten din!

De saa paa daasen. Og de saa paa Orm, alle derinde. Der havde staat gru af gamle Steinar. Og de vidste, at Orm vanslægtet ikke paa faren. Og nu saa de en kold, stille trusel i hans før saa [58] gnistrende øine. Hans ansigt blev roligt, næsten mildt af beslutsomhed. Han smilte endog.... løftet de tynde læber, som et dyr, der advarende viser tænder.

Ogsaa Lars saa det og taug.

Der blev igjen helt stille derinde. De sad alle i spændt venten paa, hvad der nu vilde ske, naar den fremmede kom igjen.

Bare han kom! Bare han kom!

Ventetiden red dem som en mare.

Men Orm sad saa rolig, som hastet det slet ikke. Og det var, som al harme havde forladt ham. Den kolde ro vokste i ham, som naar han dagevis sad udenfor bjørnens hi om vaaren og ventet.

Endelig aabnedes døren, og den fremmede steg ind og gik hen til bordet og tog daasen.

Med en mine, som var han helt ene, som saa han slet ikke de mørke miner [59] rundt om sig, tog han sig en pris og stod lidt og dreiet daasen mellem fingrene.

Da Orm reiste sig og gik mod ham, løftet han skuldrene og smilte spottende overlegent i tilgjort frygtløshed.

Fin pels! sa Orm og strøg ham over pelsen.

Og med et pludseligt tag i hans ene skulder dreiet han ham rundt.

Ja – fin pels! blev han ved og la armene bagfra om ham og trykket ham til sig.

Den fremmede blev pludselig blaa i ansigtet og stønnet.

Hjælp! Er du gal mand! Hjælp!

Men ingen rørte sig. Der for bare over alle ansigter en skadefro munterhed.

Og Orm stod bare og holdt ham ind til sig. Hans ansigt var bøiet, som hvisket han den fremmede noget i øret.

De kunde ikke se Orms ansigt. Men den fremmede blaanet mer og mer. Og [60] veiret gik fra ham. Saa der lød ikke støn engang.

Til sidst saa de, at gulvet under ham blev vaadt. Vandet randt fra ham.

Da krognet mændene derinde sammen i et brøl af latter.

Orm løftet hodet og slap ham. Og han sank sammen, som en klud.

Orm stod lidt og drog veiret tungt og saa spændt paa manden, som laa ved hans fødder.

Mændenes latter stanset. Med tilbageholdt aande stod de og stirret paa manden, som laa der.

Til de saa, at han begyndte at aande og livne op.

Da fortrak Orm de tynde læber fra tænderne og sa:

Nu kommer han sig! Jeg saa... han fik ondt. Saa jeg syntes, jeg maatte holde paa ham.

Det var første gang, nogen hørte et [61] skjæmtsomt ord fra Orm. Og latteren tørnet igjen ud af alle svælg.

Orm gik stille mod døren og ud, mens latter og raab af vild lystighed blev ved at drønne derinde.

Brynjulv fulgte. Han vovet knapt at se paa faren. Han gik i en forfærdelig følelse af farens grufulde vælde. Alt, han havde oplevet denne dag – det blev intet ligeoverfor dette. Nu vidste han, at der fandtes intet levende, som hans far frygtet.

Men Orm sa, da de var kommet udenfor, at han fik se at finde sine brødre og si dem, at de skulde gjøre sig færdig til at fare hjem.

Brynjulv vidste, at det havde været meningen, at de skulde bli et par dage dernede. Men han tænkte ikke paa det. Han havde gennemlevet saa umaadelig meget denne dag.

Naar skulde de fare? spurgte han.

Nu – i nat, sa Orm, haardt og afgjort.

[62] Ja – Brynjulv gik og fandt brødrene og sa dem det.

Men da han atter kom forbi spillemandens bod, kunde han ikke andet... han maatte ind og høre paa.

Det var en vild slaat, som blev spillet. Og manden trampet takten med hælen og svang hodet frem og tilbage.

Det syntes Brynjulv, at det, han just kom fra... mændenes latter og vilde lystighed... og farens frygtløse styrke... alt tonet ham imøde. Det var, som hele verden laa gjemt der i felens bund, saa manden bare behøvet at stryge kaldende over strengene, saa kom det.

Da spillet endte, var han, uden at vide det, kommet helt frem, saa spillemanden fik øie paa ham.

Du vil vel gjerne ha en saadan fele? sa han.

Det sang gjennem Brynjulv af haab og undring. Og han spurgte stammende [63] af angst for svaret, om der da fandtes mere end en fele?

Og haabløsheden tog ham idetsamme. For selv om der fandtes... saa kom han nok aldrig did, de var.

Er du gal? sa spillemanden og lo:

Der findes ingen flere. Denne dat ned til mig fra himlen.

Og de saa paa Brynjulv og lo alle, som var derinde.

Da forstod han, at de havde ham til nar. Men han ledte forgjæves efter Steinars haanflir paa deres ansigter. De lo vel, men var venlige i minerne.

Men du kunde kanske faa købt denne her, sa spillemanden.

Da tog Brynjulv frem alle sine penge. Det var sagtens for lidet, tænkte han. Men han havde jo ikke flere.

Spillemanden saa paa pengene og tælltet dem.

Jeg har ikke fler, sa Brynjulv skamfuld.

[64] Du faar faa den da... i guds navn, sa manden og tog pengene og gav ham felen og frydet sig hemmelig. For felen var ikke det halve værd.

Brynjulv skyndte sig ud med sin skat. Kommen udenfor satte han paa sprang, ræd for, at manden skulde angre sig og komme efter.

Da han naadde deres egen bod, var faren og brødrene færdig til at fare.

Steinar havde købt en vakker ungmær, som han lod løbe løs efter slæden.

Men Orm den unge havde købt jern for næsten alle pengene. Bare nogle blanke sølvdaler havde han gjemt i en pung inde paa barmen.

SMEDEN

[67] Vel et aar efter fik Ormbrødrene og faren til at hjælpe sig med at rydde tomt og bygge en smie og en stue inde i skogen saa langt ovenfor Steinarstad, som han kunde gaa, fra sol gik op, til den gik ned, paa aarets længste dag. Han gik op længden sammen med faren. Og da solen stod høiest paa himlen, satte de op en sten, som grænseskjel mellem gaardene for alle tider.

Da stuen var færdig, hug han ind sit bomerke over døren: en orm, som ligger i ring og bider sig i halen, og en slægge som et kors inde i ringen. Og næste aar paa aarets længste dag gik han med brødrene som vidner en halv dag dybere ind i skogen og satte en ny [68] grænsesten. Ogsaa tog han høitideligt alt, som var mellem de to stene, i evigt eie.

Han bygget et fjøs og købte for en øks en ko af faren. Og han kaldte sin gaard Ormsbol og blev boende der. Han gav sig ikke synderlig af med at rydde eller bryde op jord, Orm. Det havde han ikke tid til. Men da baade faren og brødrene trængte til ham som smed, ryddet de og brød op jord for ham til gjengjæld. Selv stod han i smien fra morgen til kveld eller laa ved milen ude i skogen.

Han for hver vinter til markedet med smie: økse, knive og ljaaer. Og det var, som havde han et dybere, inderligere kjendskab til metal end alle andre, som var han ene om at ane dets sande væsen og natur.

Hans ry bredte sig, saa folk langveis fra kom til markedet, ja endog helt op til Ormsbol, for at købe, hvad de trængte. Og med hans ry som smed [69] gik ogsaa fortællingerne om, hvor han var underlig af sig. For det hændte, at folk var reist den lange vei og vendt tomhændet tilbage. De var kommet saa selvsikre og trygge paa, at reisen ikke var forgjæves. Det var handlere, som vilde købe mest muligt og sælge det igjen med vinding. Og naar han saa aabnede de store laasede kister inde i stuen, tog de økserne og knivene eller ljaaerne i hænderne og saa paa dem saa ubevægede, saa uden ømhed, som var det en livløs og ligegyldig ting, de holdt i sine hænder. Da lukket han kisterne for deres øine. Og hvormeget de tinget og bød, saa aabnet han dem ikke, aabnet ikke munden engang, saa bare paa dem saa fornærmet afvisende, at de tænderskjærende af arrigskab maatte fare tomhændet

hjem. Og det tiltrods for, at de lod de skinnende, blanke sølvdalere blinke for hans øine. Og det vidste alle, at kunde noget røre [70] hans hjerte, saa var det det hvide skjær af nye sølvdalere. Hver vinter, vidste de, førte han med sig hjem fra markedet foruden sit læs jern en pung med sølvdalere gjemt inde paa barmen. Og som aarene gik, vandret der rundt mer og mer eventyrlige sagn om hans rigdom.

Den dyrkede jord paa gaarden vokste ved brødrenes hjælp aar for aar. Saa han kunde holde flere kreaturer og hest.

Naar ikke nogen av brødrene var der, levet han helst alene.

Og som aarene gik, blev de mere og mere uvillige til at komme, naar han trængte dem. Det var ikke meget, de fik for besværet. Han var ikke rundhaandet, Orm.

Saa besluttet han da, langsomt og modstræbende, at skaffe sig fremmed hjælp. Der var ingen anden raad.

Og en vinter fik han med sig hjem [71] fra markedet et kæmpesterkt kvindfolk, han havde truffet dernede, og som var ledigt.

Siden la han alt gaardens arbeide paa hende. Saa han, udenfor den travleste tid i slaatten, kunde staa hele dagen i smien.

SPILLEMANDEN

[75] Ogsaa Brynjulv fik sig sin egen gaard. Han havde fundet en lun plads i lien bortenfor uren og flaagene. Der var en mængde stor birk, som han kunde ta næver af om vaaren. Og saa var der den herligste udsigt ud over skogen og det store vand.

Han havde set ud pladsen allerede første gang, han tog næver der. Men der gik to-tre aar, før han kunde tænke paa at bygge, eller bare snakke til faren om det.

For gamle Orm blev saa sint, da han fik se, hvad han havde brugt pengene til nede paa markedet, at det var med nød og neppe, han fik reddet felen. Havde faren faat tak i den, havde han [76] kastet den paa varmen. Han svor paa, at det skulde bli sidste gang Brynjulv fulgte med ham til market. Slig jypling vilde han ikke ha med sig. Der skulde ikke komme det ord ud, at folket paa Steinarstad kjøbte gagnløst skrap for pengene sine. Han havde set en dansende apekat dernede engang. Den havde pelstrøie paa og hue med smaa ringlende bjælder og sad og krøb sammen og hostet i kulden, naar den ikke danset.

Næste gang kunde Brynjulv kanske komme fra markedet med en slik apekat paa armen. Saa de for hans skyld skulde komme til at hede apekattene fra Steinarstad.

Brynjulv turde ikke røre felen, saa faren saa eller hørte det.

Men saa snart han havde en ledig stund, listet han op i lien, og der sad han mellem birkene og spillet. Og det varte ikke længe, før buen var saa lydig i [77] hans haand, at den ligesom af sig selv fandt just de toner, som sang inde i ham. Naar han la felen under haken, var det, som om den slynget usynlige arme om hans hals og hvisket til ham. Og saa sad de og hulket og jublet mellem træerne. Naar fuglene kom om vaaren, skvatret strengene omkap med trosten, og som ekko af gjøkens gal klang det høie, klare kuku fra bunden af felen. Og før første vaar var tilende, kunde han spotte maaltrosten, saa den af misundelse og arrigskab holdt paa at sprænge strupen. Og han lærte sig at kneppe paa strengene og snakke med aspen om dans og klingende klokkespil. Og han kunde hviske saa kjælent med den hviskende bly birk, at den af blussel sænket alle sine blade og søgte at skjule sin hvide fod. Og han kunde bruse af fryd, som den farende storm gennem skogkronerne. Han fandt

toner saa klare som sommerens skinnende [78] sol. Og om høsten sad han og hørte mørket gro op fra felens bund, som det grode op fra jorden mellem stammerne, til det rugende, rungende tungt fyldte skogen.

Da vinteren kom, og det blev for koldt til at spille ude, gjemte han felen. Og saa sad han inde de lange kvelder, taus og stille, og lytted efter frostens knagende fjed rundt væggene. Eller stod ude paa tunet, naar maanens kolde lys klang over jorden. Naar kulden saa jaget ham ind igjen, satte han sig ved varmen og lytted til den raa, syngende ved paa gruen.

Da faren og brødrene udpaa vinteren for til markedet, og han blev alene med moren og bedstemoren, tog han frem felen, listet sig bort i et af udhusene og sad der og talte med den, saa varsomt, saa ingen skulde høre det, om al sin længsel efter vaaren og den fri laat i skogen. Men den vilde ikke svare. Den jamret bare saa saart af kulde.

[79]Udpaa dagen fandt bedstemoren, gamle Thorbjørg, ham derude. Hun klappede ham paa kinderne og fik ham til at ta felen med sig ind i stuen.

Moren stod med en gryde, som skulde over ilden.

Da hun saa felen, satte hun gryden fra sig. Der kom et glimt af bortgjemt ungdom i hendes øine, og hun smilte. Aa – – det var længe, siden han havde set hende smile.

Han stod skamfuld og forlegen.

Hun stod og blev saa ung og rank, og der kom rødme i hendes graa kinder. Og hun saa og saa, som havde hun ikke set ham før, saa paa hans blaa øine og hans lyse haar.

Brynjulv! raabte hun pludselig. Saa bøiet hun sig sammen og græd.

Han mindtes ikke at ha set hende græde før. Og han følte sig saa ulykkelig, som om han havde voldt hende al verdens ondt.

[80] Men bedstemoren nikked stille, og taarerne randt ogsaa nedad hendes rynkede kinder.

Ja – det er Brynjulv, sa hun sagte:

Vi har ham igjen – ja – vi har ham igjen.

Hun nikked og nikked:

Jeg har vidst det længe. Jeg har altid vidst det. Han maatte komme igjen paa nogen maade. Nu har vi ham. Ja – nu har vi ham.

Og hun smilte gjennem taarerne.

Aa – han mindtes heller ikke at ha set hende smile før.

Han saa fra den ene til den andre og forstod det ikke. Var det saa forfærdelig galt, at han, trods farens vrede, endnu havde felen? Og hvis det var saa galt – hvorfor smilte hun da og var saa blid og glad i mælet?

Men nu tørret hun sine øine og bad ham sætte sig og spille for dem.

Ja han satte sig, begyndte smaat [81] og famlende af undseelse, men glemte lidt efter lidt alt om sig... bare spillet.

Og de lytted.

Han spillet vaaren og sommeren og høsten ind i stuen. Og spillet tilsidst vinteren og kulden og det knitrende nordlys og maanens klang over jorden.

De sad og lytted. Og alle de lange, tunge aar gled fra dem, og de hørte sin barndoms træer suse og sin ungdoms fugle synge.

Men da spillet endte, koldt som vinteren, var ilden sunket sammen paa gruen, og mørket var tæt i krokene, og en stjerne glimtet ned gjennem røkhullet i taket og glimtet tilbage fra det blanke vand i gryden paa gulvet.

Da blev de med et gamle igjen og begyndte at undre sig over, hvad dette var for et mirakel. Hvor i alverden havde han lært at spille?

De sad en stund tause.

[82] Saa bad bedstemoren ham spille en slaat for dem.

Men han forstod ikke, hvad hun mente.

Da begyndte hun at nynne en halvglemte springer. Og han fulgte hende med felen.

Moren tog nogle vedskier og la paa ilden.

Og saa sad de der hele kvelden. Bedstemoren trallet alle sin ungdoms slaatter. Og han lyttet og spillet.

Det blev sen nat, før de sluttet, trætte og lykkelige.

Men hver kveld siden sad de og trallet og spillet. Og felen gjemtes ikke før den dag, de hørte bjælder og saa de hjemvendende heste og folk nede paa isen.

Da slæderne stanset paa tunet, reiste en ung kvinde sig fra det ene læs. Det var Ormhilds brordatter. Hun skulde bli Steinars hustru. Det var afgjort med hendes far nede paa markedet.

[83] Hun blev ført ind i stuen. Og de gamle kvinder tog af hende pels og sjaler, nysgjerrige og ivrige efter at faa se, hvorledes hun saa ud. Nu lignet hun bare en bylt. Da ydertøiet var af hende og hun stod der, liden og rund, med røde kinder og smaa, lysende øine, tog de hende mellem sig og førte hende frem til varmen, som var hun et lidet forfrosset barn.

Saa gav Ormhild sig til at dække bordet.

Da de alle havde ædt, satte de sig rundt ilden. Mændene tændte sine piper. Og de tre kvinder sad, med den nykomne i midten, og snakket sagte sammen. Den unge, Brynhild hed hun, fortalte om markedet. Det var første gang, hun havde været der. Der var en stor, stor stue, fortalte hun, og den var fuld af folk, og en mand sad derinde og spillet saa vidunderlig paa fele, og da de havde hørt paa ham en stund, gik alle [84] mandfolkene frem og gav ham penge og snakket med ham, og saa begyndte de at danse.

Du danset vel du og da? sa Thorbjørg.

Ja – ja! sa hun og lo og rørte benene, som sad dansen hende endnu i lemmerne.

Thorbjørg taug og blev eftertænksom i minen.

Lidt efter spurgte hun:

Fik han mange penge, spillemanden?

Ja, hun skulde tro det! Indertrøielommen var saa fuldstoppet, at han gik, som om han var skjævrygget, da de sluttet.

Thorbjörg spurgte ikke mere. Men sad siden og nynet for sig selv og saa ud, som var det noget, hun tænkte paa og glædet sig til.

Pludselig lo Steinar, en kort, snøftende haanlatter. Og da moren spurgte, hvad han lo af, fik de vide, hvad Kaffe-Lars havde fortalt ham: Ifjor var der [85] kommet en mand ind til markedet og havde brev fra øvrigheden eller kongen paa, at alt land og gaardene og skogen herinde var hans. Men han havde faat hastverk med at komme sig derfra. Der var nok den, som havde sat skræk i ham. Men da han var kommet tilsæde i baaden og de, som skulde ro ham ud, sad ved aarerne, da havde han truet stygt med at komme mandsterk tilbage.

Steinar snøftet igjen:

Han kommer nu ikke før dommedagen, sa han.

For Lars sa, at han taalte ikke sjøen. Han fik blodbrækninger og døde ude i fjorden.

Brynjulv skjalv, saa han hakket tænder, da han hørte det. Han saa paa faren. Gamle Orm sa ikke et ord, sad bare og rørte læberne, som om han knurrede.

Men da Steinars korte, snøftende latter lød igjen og det syntes, som han [86] havde mere at fortælle, reiste faren sig:

Slarv! hvæset han ind i sønnens ansigt og gik ud.

Steinar sad en stund skamfuld og tiet. Saa reiste ogsaa han sig og gik ud og saa til hestene i stalden.

Brynjulv saa skræmt fra den ene til den andre.

Men de var alle blit saa underlig stille. Brynjulv sad blek som et lik.

Noget efter reiste Ormhild sig og tog et par bøtter og bad Brynhild bli med hende til fjøset.

Da de var færdig derude og melken var silet og sat op paa store hylder under taket, gik de alle tilsengs i de vægfaste bænke i stuen.

De første dage efter lød nu og da Brynhilds lyse latter i den stille gaard. Men den døde saa gjenlydsløst bort. Og snart hørtes den ikke mere.

Brynjulvs fele var gjemt. Og selv sad han taus og længtet efter vaaren. [87] Men da den kom og sommeren, blev det heller ikke synderlig tid, han fik til at liste sig bort

og røre buen. For da maatte han være med at rydde og bygge paa Ormsbol.

Saa gik det aar tilende.

Da markedstiden igjen nærmet sig, lavet Thorbjørg sig istand til at fare derned. I alle de aar, siden gamle Steinar døde, havde hun ikke forladt gaarden. Og de undret sig alle over, hvad i alverden der gik af hende. Hvad skulde hun dernede? Men de ventet til det sidste med at si hende imod. For det var vel ikke andet end et gammelt menneskes indfald. Og hun betænkte sig vel, før det bar afsted, mente de.

Men da de begyndte at dra frem slæderne, forlangte hun hest og slæde til sig.

Sønnen studset over det bestemte i hendes ord og miner. Det var længe nu, siden hun havde kommanderet over [88] noget paa gaarden. Men han kjendte hendes vilje. Han havde altid bøiet sig for den, den tid hun raadet. Og respekten sad ham endnu i blodet. Hun var nu engang den ældste.

Du kan jo sidde paa med en af os, sa han.

Nei! sa hun.

Hun vilde ha hest og slæde selv.

Saameget eiet hun vel endnu paa Steinarstad, sa hun og rettet sig og saa sønnen fast ind i øinene.

Hans smaa øine flakket under hendes blik.

Ja, ja da, sa han og gav efter:

Men tror du, du kan kjøre selv, gammel, som du er?

Brynjulv skal kjøre med mig, sa hun.

Da skar han tænder af sinne.

Den jypling! sa han.

Aa, han blir da sammen med mig, sa hun.

[89] Og hun stod saa tryg, som han knapt mindtes at ha set hende.

Ja, ja, du faar gjøre, som du vil da, sa han og vendte sig fra hende for at gaa, men snudde, og mælet var hæst af sinne, da han sa:

Du faar komme ihu, at vi kanske alle faar skam af det.

Aa, jeg tænker, jeg tar det paa mig jeg! sa hun.

Han gik. Men det, at han havde maattet gi sig, øget hans harme, saa han paa hele turen ikke en eneste gang saa til den kant, hvor hun og Brynjulv var, eller talte et ord til dem.

Brynjulvs fele havde hun faat gjemt under slædefælden. Og da hesten var sat ind i stalden ved markedsboden, tog hun den under sit sjal, og saa bad hun Brynjulv gaa med sig til den store bod, hvor der blev spillet og danset.

Da de kom did, spurgte hun efter [90] manden, som eiet boden. Jo, han var der, og hun fik da snakke med ham.

Om der skulde spilles ikveld?¹⁵ spurgte hun.

Han smilte og saa paa hende. Det var ikke netop slike som hun, som kom til market og spurgte efter spil og dans.

Men han var arg i mælet:

De havde ingen spillemand, sa han.

Han, som brukte at komme, laa vel fuld etsteds ude i fjorden. Kommen var han i allefald ikke.

Det kunde vel bli raad for det, mente hun.

For hun havde med sig en kar her, som kunde bruke felen.

Idetsamme tog hun felen frem og gik ind i den tomme bod.

Jasaa, sa manden og fulgte efter.

Vi faar høre, hvad han kan da, sa han og saa paa Brynjulv.

Spil nu slaattene mine, sa hun og gav Brynjulv felen.

[91] Saa spillet han for de to, den ene slaat efter den andre.

Og lidt efter lidt kom der folk ind i boden. Tilsidst var den fuld.

Da stanset manden ham og sa til ham, at han skulde spille bare en slaat ad gangen og holde op en stund mellem slaattene. Nu kunde han drive paa hele kvelden. Og pengene, han fik, skulde de dele, naar det var slut.

Ja, Brynjulv spillet. Og bedstemoren sad ved siden af ham og traadte takten.

Naar en dans sluttet, kom de svedige dansere og la penge i hendes skjød. De skjønte nok, at de to hørte sammen. Det var ikke saa vanskeligt at se forresten. Og saa skrød de af spillet. Sligt spil mindtes ingen at ha hørt før.

Brynjulv hverken saa eller hørte noget om sig. Han sad som i en stor drøm og bare spillet, lyttende til tonerne i sit eget sind og til svaret fra felen. Naar bedstemoren tog ham om [92] armen for at faa ham til at holde op, eller stanse ham, naar han var ved at forlade danseslaattene for at fylde boden med alle de toner fra lien, som suste i ham, da sad han med bøiet hode og lukkede øine, til hun begyndte at nynne en af sine slaatter i hans øre.

Saa for han sammen, løftet felen og spillet igjen.

Det var langt paa nat, da hun saa svedperler begynde at hagle fra hans pande og han sad der saa dødsens blek.

Da samlet hun pengene sammen og knøt dem ind i sit sjal. Og saa tog hun ham ved armen og ledte ham ud.

Der blev saa stille, da de gik mod døren, som om hver en derinde stod og holdt aande og bare stirret paa den dødsbleke unge mand, som vaklet ud.

Udenfor i den kolde luft rettet han sig, strøk sveden af panden og smilte, som vaagnet han af en underlig deilig drøm.

[93] Manden, som eiet boden, kom efter dem. Og mens han og Thorbjørg delte pengene, stod Brynjulv og støttet sig mod væggen og smilte, det samme undrende, lykkelige smil.

Til bedstemoren igjen tog ham i armen og ledte ham hjem til deres egen bod og fik ham i seng.

Brødrene sov. Faren laa vaagen og ventet. Men han lod, som han sov, han ogsaa. Skjønt han ikke havde set hen til dem paa turen ned gjennom skogen, havde han dog hele tiden lyttet efter bjælden for at være vis paa, at de var med. Og hernede havde han ikke sluppet moren af syne. Saa han vidste, hvad som var hendt. Han

hadde staat udenfor danseboden og kiket ind og hørt paa spillet, men listet sig væk, da de kom ud, og gaat foran dem saa nær, at han kunde høre deres skridt bag sig i mørket.

Nu laa han og lod, som han sov, men [94] hans forundring over det, han havde hørt og set, var saa stor, at den holdt ham vaagen den hele nat.

Var det troldom? Var det nøkken, som havde lært gutten at spille? Han havde hørt sagn om slikt. Og pengene! Pengene! Saa var det jo ikke saa gal handel, gutten havde gjort. Den felen fik han nok snart betalt.

Gudfader! tænkte han, der han laa.

Hvor maatte ikke andre stræve for at faa fat i saamange penge, som der var sopet ind for den felelaaten. Penge! Penge! Han havde hørt smaaskillingerne rasle og set det blinke i ortstykker, ja hele blanke dalere. Nei, det var ingen daarlig handel det felekjøbet.

Men at nogen vilde gi en skilling for at høre paa, det var ham det ufatteligste. Enten var der troldom i felen, eller ogsaa var folk galne. Han fik fare varsomt med gutten herefter, for han havde kanske hjælpere med sig, som ingen saa. [95] Forresten var han ingen gut længere. Det var paa tide, han fik sig sin egen gaard. Det var bedst at ta alt brukbart land deroppe i skogen, mens tid var. Der kunde, hvad dag som helst, komme folk, som havde lyst paa det. Det var bedre at være føre var end efter snar. Ja, saamænd var det saa, ja. Og var det saa, at Brynjulv havde usynlige hjælpere, saa drog de nok tilhuse til ham, saa der blev ikke fattigdom paa den gaarden. Noget underligt havde der altid været med den gutten. Havde han ikke fra bitteliten snakket med fuglene og dyrene, som om han forstod alt, de sa. Ja – saa forskjellig fra sine brødre var han, at havde det ikke været, fordi han lignet saa paa bedstemoren og paa sin farbror Brynjulv, som reiste og aldrig kom igjen, og som han var kaldt op efter, ja saa skulde han svoret paa, at han hørte ikke til slægten, men var en bytting. Men alle byttinger, [96] han havde hørt om, var tullinger. Og rent ud tulling, det var han da ikke. Saa rar han end var.

Han sa ikke et ord til Thorbjørg eller Brynjulv om morgenen og heller ikke de øvrige markedsdage. Han lod, som han havde saa nok med sit eget, at han knapt undte dem en tanke.

Og de holdt sig for sig selv og fulgte aldrig med de andre ud, saa det blev ikke meget, Brynjulv havde fælles med faren eller brødrene, de dagene. De gik, alle, hver

sine veie. Steinar holdt sig mest der, hvor der byttedes eller solgtes hester eller aftaltes kjøb og salg af kreaturer eller jorder. Og Orm, den unge, tilbragte hele sin dag i jernvarehandlernes boder.

Først da markedet var slut, snakket Thorbjørg og gamle Orm længe og alvorlig sammen. Han næsten græd af glæde, da hun talte op de ti daler for ham, som sønnen havde tjent. Og han [97] lovet da høit og helligt at hjælpe Brynjulv, som han havde hjulpet Orm, med at rydde og bygge, saa ogsaa han kunde faa sig sin egen gaard.

Og aaret efter blev der saa bygget en liden stue i lien. Og Brynjulv fik sig en ko, men maatte gi faren fem blanke daler for den.

Saa havde Brynjulv da sin egen gaard, saa liden den var. Og han kunde nu sidde i fred i sin egen stue og spille, saa meget han lystet, naar han ikke maatte over til Ormsbol og hjælpe broren. Orm kom aldrig til Brynjulvsli og hjalp ham. Det havde han ikke tid til. Han havde for travelt i smien.

Men bedstemoren flytted op til ham og passet koen.

Et par aar efter fik hun ham gift med Brynhilds søster.

Med hende fik han en datter, som blev kaldt Thora. Og da moren kort efter døde fra barnet, blev det til det, [98] at Thorbjørg blev boende hos ham og flyttet ikke tilbage til Steinarstad.

Han for hvert aar til markedet og spillet, og hans velstand øgedes aar for aar.

Men han var ingen stor rydningsmand. Saa det varte længe, før han kunde holde egen hest. Han maatte derfor tinge sig markedsskyds med en af brødrene hvert aar.

Han var ingen daarlig arbeider, naar han arbeided sammen med andre. Men var han alene, glemte han alt andet for solstraalernes spil over skogen og den evige sus i lien.

HESTEKAMPEN

[101] Orm paa Ormsbol havde alet op en prægtig hingst. Den var hvid med sort man. Den var en vældig traver.

Og naar den i strakt trav kom ind mellem markedsboderne, knæggende og med den sorte man, som en fane over det kneisende hode, da samledes markedsfolket om den i store skarer. Det sken og glitret af sølv og messing fra sæletøiet, og bjælderne under bryst og hake klang som det fineste kløkkespil, og indi og over den fine laaten kimet, som den herligste lille kirkeklokke, en stor bjælde paa skaaken. I lange tider havde Orm og Brynjulv, i forening, arbeidet paa disse klokker, støbt dem om og om igjen og prøvet den ene metalblanding [102] efter den andre. Men saa var det ogsaa blit et spil, som der ikke fandtes make til.

Orm var umaadelig stolt af hingsten. Han fik gjentagne bud paa den, men vilde ikke sælge.

Brynjulv delte hans stolthed og kørte altid sammen med ham til market og sad og frydet sig over kløkkespillet og hingstens prægtige holdning. Men i Steinar grode der en mer og mer rasende misundelse. Han havde sagt til Orm, at han kunde forlange, hvad han vilde, for dyret, saa skulde han faa. Han fik huske paa, mente han, at Steinarstad var slægtens hovedgaard, saa det var jo ren haan mod farsgaarden, naar han, udflytteren, kom kjørende, som om det var ham, som var den mægtigste i slægten. Orm svarte ikke. Men han blev saa ond i øinene, at Steinar forlod ham i haabløs forbitrelse.

En vinter, da Orms hingst allerede [103] var over sin bedste alder, købte Steinar nede paa markedet en kulsort unghingst. Den tegnet til at bli et pragtfuldt og kraftigt dyr, og Steinar pleiet den med omhu og tillod næsten ingen andre at komme nær den. Og det var, som om han ikke havde andet i sine tanker end hesten. Han kunde staa timevis og kjæle og snakke med den. Og kom nogen saa nær, at de kunde høre ham, saa hørte de bestandig det samme: Om et aar eller to eller tre... ja nu fik den se til at vokse – ja – nu fik den se til at vokse... og han strøk den og klappet den i takt med ordene... saa skulde den banke Orms hest i aaben mark... og siden fare forbi den, som et lyn, paa isen om vinteren, og storme ind

gjennem marketgaden, saa folk bare fik tid til at kaste sig ind i teltene eller ind til bodvæggen og undre sig over, hvad det var for en fnysende, sort satan, som for [104] forbi. Og saa stod de efterpaa tvekroket af latter, naar de fik se Orms hest komme træt og hinkende bagefter.

Ja, saa sterkt levet han i tanken paa denne triumf, saa taalløs var hans længsel, at han midt om natten for op i søvne og hujet, som sad han paa slæden i fuld fart over isen.

Gaardens folk kjendte ham knapt igjen. Han ænset dem neppe, lod dem skjøtte sin gjerning, som de kunde, og stod aldrig over dem med sin kolde haanflir. Det var, som levet han i en anden verden end de. Og det var ikke frit for, at de begyndte at ængstes for ham. Gud maatte vide, hvad der gik af ham. Kanske havde han lagt sig til at sove paa bar mark uden at slaa kors for sig eller spytte tre gange i navnet faderens, sønnens og den helligaands. For det vidste de jo, at det var hændt, at de, som bode i jorden, havde rørt ved en sovende mands lemmer, saa han blev [105] lam resten af livet, eller aandet paa hans pande, saa han siden aldrig var vel bevaret.

Da han havde havt hesten i to aar, hændte det en sommerdag, han stod ude paa tunet, at han saa den reise sig paa bagbenene og med kavende forben slide i tjoret og knægge vildt og kamplystent ud mod skogen. Og det svarte derudefra. Han kjendte mælet, hørte ogsaa det tunge trav gennem skogen. Det var Orms hest, som kom mod gaarden.

Da løb han hen til unghingsten, tog tjoret af den og lod den løbe:

Nu fik det i herrens navn staa sin prøve! Nu vilde han se, hvad mod og manddom der var i den!

Der var en liden dal mellem gaarden og skogen. Og i det samme han løste hesten, hørte han det brake i gjærdet ved skogranden. Og saa kom den gamle hingst, med flagrende man og knæggende over dalen.

[106] Den unge styrtet imod den.

De mødtes midt i bratteste dalsiden, reiste sig og slog bringerne sammen, saa det drønnet dumpt og hult fra de vældige barme. Men bakkeskraaning gav den unge en overvægt saa stor, at den gamle blev kastet bagover og slog saa tungt mod jorden, at det grøsset i Steinar af gru og glæde. Unghingsten stupte fremover den og skred paa knæ ned mod dalbunden. Da den reiste sig, uskadt, hujet Steinar vild af triumf.

Men han stoppet midt i sin vilde hujen og lyttet. For det svarte fra skogen, med et brøl, som fra et saaret dyr. Og Orm kom styrtende ned mod dalen.

Den gamle hingst laa helt stille. Og da Orm stanset og knælet ved dyret, lo Steinar høit og haanfuldt:

Du skulde passe bedre paa det gamle kræket dit! raabte han:

Her er kar, som kan ta mod'n, paa Steinarstad!

[107] Orm saa op. Og hans ansigt var fortrukket af sorg og harme.

Men pludselig slog den gamle hest hodet iveiret og reiste sig. Den stod og ligesom samlet sig. Den blev saa underlig tæt. Der sprang store muskelknuter frem paa laarene. Dens hals svulmet, kort og krum. Dens øine flammet.

Og saa...! De to, som saa paa, stod med tilbageholdt aande og dirrende lemmer. Det syntes, som den sprang med et eneste sæt ned mod dalbunden. De hørte et skjærende rædselsskrig, som døde i en gurglen... saa dødsens angst, at det isnet dem gennem marv og ben. Og de tumlet side om side ned ad skraaningen, glemmende had og harm.

Men det var for sent.

Med overbidt strupe laa den unge hingst. Og den gamle var saa vild, at de veg og først turde nærme sig med hver sin stør, som de sled ud fra gjærdet.

[108] Da de endelig fik den jaget bort fra den faldne, sank Steinar sammen ved den døende hest og tutet, som et vetskræmt barn, helt magtløs af ophidselse og sorg og fortærende had.

Orm saa paa ham en kort stund. Hans træk blødt net, viskedes lidt efter lidt helt ud. Han bevæget læberne et par gange, men uden lyd. Saa vendte han sig fra ham, drev sin hest foran sig ind i skogen. Og blev borte.

HEVNEN

[111] En dag, længere ud paa sommeren, var Steinar paa vei op mod fjeldet.

Han gik paa skraa den bratte li op. Han gik med fjeldfolks lange, seige skridt og stanset først, for at puste ud, da han var over det værste. Han satte sig paa en sten og saa ned mod dalen. Lige under ham var der et stupbrat flaag, og under det væltet uren sig helt ned mod skogflaten.

En bred bæk fosset gennem uren. Tvers over den laa en vindfældt furu etsteds.

Nede paa flaten saa han de mange huse og de brede, slagne enge og de gulnende akre paa Steinarstad. Og det store vand glitret i solen.

[112] Han saa alt dette, som var ham saa kjendt og kjært. Og han følte en dunkel undren over, at der i ham ikke mere var nogen glæde ved at se det og vide, at han eiet det.

Saa lod han sit blik langsomt glide videre udover skogen. Og da han langt henne saa røken fra Orms mile, knyttet han hænderne og spyttet en ed ud mellem tænderne.

Han reiste sig og tog, i sit magtløse had, en sten og slynget den udover i retning af milen.

Saa satte han sig igjen og sad en stund og stønnet af indestænget ondskap.

Men pludselig blev hans miner spændt og lyttende. Der klang en hestebjælde i lien over ham.

Han begyndte at skjælve. Han for op... kunde ikke sidde rolig. Og med som en blodsky for øinene, saa han udover det blanke flaag.

Der jog en erindring gennem ham. [113] Aa! Nu husket han det. Det var farens fortælling om en flok ren, som blev jaget udfor Ravnaflaaget.

Og med mindet om farens fortælling susende i sit blod og knapt bevidst, hvad han gjorde, i en vild rus af fryd ved tanken paa, at nu skulde han seire, løb han op lien did, bjælden kaldte.

Da han var tæt ved hesten, stanset han, speidet og lyttet.

Saa hujet han.

Stod saa og lyttet efter svar.

Og hujet igjen.

Men ikke mandsmaal svarte i lien, bare hesten knægget glad og sagte imod ham.

Da vidste han, den var alene.

Han gik tæt til den. Og den kom ham humrende imøde.

Saa tog han en mosdot og stoppet i bjælden, greb hesten i fakset og begyndte at lede den ned mod flaaget.

[114] Han klappet den paa mulen, strøk den over halsen og halet den med sig. Og mens han sled for at faa den hurtig afsted, fyldtes han af en inderlig kjærlighed til dyret. Han græd og skar tænder paa samme gang. Men ikke et fnug af en tanke om at lade være kom i hans sind. Den vilje, som med et havde besat ham, red ham, som en uafrystelig mare. Den havde intet med hans følelse for dyret at gjøre. Det var en gjerning, han hulkende maatte udføre, før fik han ikke fred. Sveden flød nedover hans ansigt, og han skjalv i alle lemmer.

Da han kom ud paa flaaget, svinget han hesten rundt og greb den i næseborene og skjøv den baglængs mod flaagets rand.

I det samme den tabte fæstet for bagbenene, hug den forbenene i kanten af berget og blev et øieblik hængende.

Da greb et tænderskjærende raseri [115] manden. Han svor og spændte den paa benene.

Men i samme *nu*, denne forandrede, rasende tone i mandens ord naadde hestens øre, luet dens øine af forstaaelse, og den sled hodet løs og hug med tænderne efter manden og fik tak i hans ene ærme.

Manden kastet sig bagover med et voldsomt, instinktivt kast. Tøiet i ærmet flængedes. Og atter runget i Steinars øre en hests rædselsfulde dødsskrig.

Han reiste sig, kold og klar. Det pludselige kast tilbage havde rystet hans sind lysvaagent. Og hestens ondskap havde slettet ud af ham al medynk.

Han krøp hen til styrtingen, saa ned og raabte:

Jeg skulde hilse fra Svarten!

Saa krøp han tilbage, reiste sig og saa igjen nedover mod gaarden og saa videre mod røken fra milen.

[116] Men saa underligt, saa underligt det var. Det syntes ham alt saa fattigt. Som om al glæde og glans var død og borte fra skoglandet.

VED AADSLET

[119] Steinar stanset med ljaalen løftet. Han gik og slog oppe paa fjeldet. Der kom en tanke saa braat paa ham, som om nogen havde raabt i hans øre:

Mosdotten i bjælden!

Om Orm ledte efter hesten og fandt sporene og saa kravlet ned i uren, saa kunde han jo ikke tvile om, hvad som var hændt, naar han fik se mosdotten i bjælden.

Det var et par dage nu, siden hesten styrtet udfor. Kanske havde Orm allerede været der?

Steinar slængte ljaalen fra sig. For en tosk han var! Hvad skulde ogsaa mosdotten i bjælden? Der var jo ikke [120] folk i lien! Aa – han havde ikke tænkt over det, bare gjort det... for at faa det stille om sig. Den klang jo saa forfærdelig i hans øre, da ekkoet af hans egen hujen døde hen mellem klipperne og der ingen anden lyd var end hestens humren og denne bjælde, som kaldte og kaldte.

Han begyndte at løbe ned fra fjeldet, tog ikke bent ned mod flaaget, men løb udenom, saa han kunde komme ned i uren og kravle over den vindfældte furu over bækken og følge bjørnestien, som gik langs lien under flaagene.

Da han kom ned til bækken, saa han slag efter bjørn. Han stanset og undersøgte dem nøie, mens hver sans i ham blev vaaken og var. Nei – de var ikke friske. De var en dag gamle, mindst. Den havde gaat over furuen, over bækken, og tilbage. Den havde nok været henne ved hestekadaveret... ja ha.

Han gned sig i hænderne og lo knurrende [121] af skadefro lystighed. Jo jo! Nu havde han en at skylde paa! Nu skulde ingen komme og beskylde ham for hestedrapet. Bare han nu fik mosdotten ud af bjælden. Han klukket af latter, mens han krøb over furuen. Han nød paa forhaand den lønlige fryd, det skulde bli, at sidde og høre om bjørnen, som havde jaget Orms hest udfor flaaget og med haanlatter rungende i sit hjerte vide, at han... han alene... vidste, hvordan det var gaat til. Han kom til at tænke paa barneaarene, da han sad ved peisen fuldsprængt af indestængt lystighed og hørte paa snakket om tuftkal'n, som pleiet og passet just *hans* ko i fjøset.

Sagte, speidende og lyttende, listet han fra sten til sten, kroket, næsten krypende, bort did, hesten laa. Bjørnen havde ikke rørt den. I en stor ring havde den gaat rundt om kadaveret. Den maatte ha gaat rundt og rundt. ^[122] For der var en fasttraadt vei i det høie, saftige græs mellem stenene.

Han tog mosdotten ud av bjælden og følte sig helt tryg. Ingen mandsfod havde traadt i græsset før ham.

Han saa udover mod solen, som sank. Det var kveld snart. Han fik vel krabbe opover til sæteren. Men det skulde være moro at se den karen, som gik der og labbet i uren. Den kom vel tilbage til natten.

Han stod lidt og tænkte sig om. Saa gik han langs foden af flaaget, til han fandt en smal, dyp spræk, klemte sig ind i den og la sig til at vente. Nu og da reiste han sig og lyttet. Vinden kom fra bækken og bar dens brusen, med tonende ekko langs det blanke flaag. Naar han strakte sig paa tærne, kunde han se helt bort til det fossende vand.

Det blev nat. Sprækken fyldtes af kulsort mørke, skogen nede paa flaten hulnet, som sort uld, og graa skumring ^[123] laa over uren. Bare bækken skinnet, som et hvidt sølvbaand i skumringen.

Da reiste han sig med et sæt og strakte sig og stirret og holdt aande og lyttet.

Han tog ikke feil. Der var en ny lyd, som klappet mygt og saftigt mod hans øre. Og nu jamret en grens knaken gjennom ham. Bækkens brusen havde tonet sig ind i ham, saa den laa som i et leie under hans øre, saa al anden lyd larmet, som om han stod i den dybeste stilhed og lyttet.

Nei! Han tog ikke feil. Nu saa han et stort dyr vagge ud paa furuen over bækken. Det stanset, med næsen mod stammen, og snøftet. Aha, det lugtet ham. Han havde jo krøpet over stammen. Nu gik det igjen, stadig med næsen mod stammen.

Da det var kommet over bækken, løftet det hodet i veiret, fylgte sine næsebor og tømte dem igjen, stod og dreiet ^[124] hodet fra side til side og drog veiret gjennom næsen med en skurrende lyd.

Saa gik det igjen, fulgte sin egen fast trampede vei rundt aadslet.

Pludselig stanset det, strakte snuten mod en sten og lugtet til noget, som laa der.

Steinar stirret af al magt gjennom halvmørket. Han kunde ikke se, hvad det var. Men da han hørte en hul brummen, forstod han.

Det var mosdotten, som han havde knuget i de hede, svedige hænder og slængt fra sig.

Dyret sank sammen i bagbenene og reiste sig paa to og gik baglængs nogle skridt. De blottede tænder skinnet, og der kom fra dets bryst et hult rungende brøl.

Saa kastet det sig braat om og labbet tilbage... over furuen... og blev borte.

Steinar la sig ned i bergsprækken og ventet, til dagen gryet.

[125] Saa krabbet han gennem uren, forbi flaaget, en anden vei end den, han var kommet ned, og gik op til sæteren.

Han var alene deroppe, fandt frem mat og aad. Siden la han sig til at sove og sov hele dagen.

Om kvelden stod han op og aad igjen.

Saa tog han en flintbørse ned fra væggen, saa paa den og kastet den rasende mod jordgulvet. Det var jo bare en fuglebørse. Og der var ikke andet end hagl i skindpungen.

Han stod en stund og trampet af sinne. At han ikke havde tat med sig en ordentlig kuglebørse! Denne gamle hagle havde hængt der paa væggen et par aar og var rød af rust.

Han rev sig i de sorte haartafser. Og i sammenbidt trods, som *ikke vilde* bøie sig, gik han ud og fandt en ljaan og en stør og gik atter ind og gav sig til at fæste ljaanen paa støren, saa den [126] kunde brukes som spyd. For mod bjørnen vilde han. Ja, om han saa skulde rives i filler, som hans bedstefar og navne, gamle Steinar.

Aa! blæste han:

Gamle Steinar havde dræbt mere end en bjørn med spydet, før han reves ihjæl.

Da han havde skaffet ljaanen, la han den fra sig, stoppet tobak i sin lille jernpipe og sad en stund og røkte og tænkte.

Han tog børsen op fra gulvet, stak en finger ind i løbet. Og da han lidt efter, med samme finger, stoppet tobakken sammen i pipehodet, slog det ham, at aabningen i

tobakspipen og i børsepipen var like store. Han havde ofte set Orm støpe. Og han var med engang klar over, at det maatte la sig gjøre at støpe kugler i tobakspipen.

I en fart gjorde han op et vældigt baal paa gruen, tog stekepanden og [127] hældte blyhaglne ud af skindpungen og ud i panden. Da veden var brændt sammen til en svær glohaug, satte han panden ind paa den, la en ny vedhaug over og lod det brænde.

Da blyet var smeltet, satte han tobakspipen fast i ildtangen og hældte den fuld af bly. Saa gik han ud og kjølte den af i renvandsbækken, som randt gjennem sæterkveen, karret saa blyklumpen ud og gik ind og fyldte pipen paa nyt.

Da han var færdig med støpningen, hamret han med øksehammeren kuglerne bedre til, saa de passet bra i børseløbet, tog krudthornet, kuglerne og børsen og gav sig ned mod uren.

Hele natten sad han i den smale bergsprække og ventet.

Men ingen bjørn kom.

Om morgenen kravlet han igjen op, aad og sov hele dagen.

Da det begyndte at skumre om kvelden, gik han ned igjen.

[128] Han satte sig paa samme plads, sad lysvaagen og ventet.

Henved midnat for han op. Det var noget, som traadte i saftigt græs etsteds.

Han stod i spændt lytten.

Ja! Ja! Der kom den. Det var ikke til at ta feil af. Men den gik mere stille end sidst, nærmet sig varsommere.

Han trak sig tilbage ind i bergsprækken, spændte hanen og følte paa fængkrudtet og listet saa igjen ud til sprækkens aabning.

Nu kom bjørnen over bækken. Den lugtet paa furustammen og murret tilfreds. Mandslugten var blit gammel, var saagodtsom borte.

Med snuten fremstrakt gik den hen til mosdotten, snuste til den og vendte den med snuten. Og murret igjen tilfreds... lugten var gammel.

Steinar løftet børsen.

Men idetsamme dukket bjørnen sig og gik, skjult af de store stene og det høie [129] græs, sin sti i ring om aadslet. Det lugtet allerede lang vei. Og Steinar kunde høre, hvor den velbehagelig suget ind den liflige stank.

Da sænket han børsen. Han kunde gjerne vente, til den gav sig i kast med sit maaltid. Det maatte vel nu være saa passelig gjæret og lækkert.

Jo – jo! Solen havde varmet det tre, fire dage nu – saa lugten af det maatte faa den kræsneste bjørn til at bli vaad om tænderne.

Lad den bare faa noget i skrotten, tænkte han, saa blir den ikke saa let paa foden, om første kugle ikke gjør det af med den.

Saa... nu er den der!

Det var, som børsen løftet sig af sig selv. Men han sænket den igjen.

Bjørnen gik lugtende rundt kadaveret. Og begyndte saa at røre det med labberne, flytte paa det, væltet det saa pludselig helt rundt og gik et stykke [130] fra det og stod og vugget hodet og virret.

Saa nærmet den sig igjen, tog om det paa midten og løftet det op, fik det op i favnen og begyndte at slæbe det med sig, gaaende paa bagbenene.

Aha! tænkte Steinar.

Du skal gjemme det!

Han vidste, der var en myr bortenfor bækken.

Æd du, mens tid er, mumlet han. Du trænger ingen julekost. Den, som gemmer til natten, gemmer til katten!

Men bjørnen blev ved at slæbe, gaaende baglængs hen mod bækken.

Da bed Steinar en ed itu mellem tænderne og løftet børsen for alvor.

Men nu dækket hesteskrotten bjørnen, saa der var ikke sigte at faa.

Da svor han næsten høit. For nu snart maatte han frem fra sprækken og følge efter, om han skulde faa ram paa [131] den. Og det var uvist, om han kunde fare saa stilt, at den ikke hørte ham.

Saa – for dævelen! Nu var der en svær stenblok mellem ham og bæstet.

Da tog sinnet ham. Han krøp ud og smøg frem til den fasttraadte bjørneste og listet mellem det høie græs nærmere og nærmere. Nu vilde han ha ende paa det.

Men da han kom saa nær, at han igjen kunde se den i halvmørket, var den ved bækken. Den stod nu paa alle fire og arbeidet med hestekroppen for at faa den op paa ryggen. Den boret hodet ind under den og fik tilsidst ogsaa skuldrene under og løftet den op. Men den gled af paa den anden side. Det saa ud, som om den døde hest slog kolbøtte over bjørnens ryg.

Da brølet bjørnen i raseri og tog den svære krop og slængte den over nakken, hug tænderne i hestens ene forben og vagget med sin byrde ud paa furuen.

[132]

Da løb Steinar frem. Nu skulde den faa sin bekomst!

Bjørnen var midt ude paa furuen. Men hestekadaveret laa over dens vældige ryg og dækket den.

Da hujet Steinar fraadende af harme. For kom den over bækken, slap den fra ham.

Bjørnen skvat til, da den hørte manden, og furubarken brast og løsnet under dens labber. Og der hang den, skrævende med alle fire ben paa den sleipe stamme. Og over den, tyngende den ned, laa den døde hest. Da styrtet Steinar med et par lange sprang helt frem til bækken, kastet sig paa knæ og fyrer. Ekkoet larmet øredøvende fra flaagene. Et hæst brøl lød fra bjørnens strupe. Saa svinget den rundt. Og hest og bjørn tumlet ned i den skummende bæk. De blev liggende en stund og stemme op for vandet. Saa væltet de, kast i kast med bækken, ned gennem uren.

BRAATEN

[135] Den brede, flate opsats, hvor Brynjulvs gaard laa, strakte sig en halv mils vei langs lien.

En dag tog gamle Thorbjørg sin stav i den ene haand og den tiaarige Thora, Brynjulvs datter, i den andre og gik over den lille rydning om husene og vandret videre, ind i skogen. Træerne stod saa høie, og saa tætte var kronerne, at der var bestandig skumring mellem stammerne. Og jorden laa sort og klæbrig af raadnende naale og løv.

Time efter time vandret hun rundt, med barnet ved sin haand, der i skogen. Og vendte først hjem til gaarden om kvelden.

Thora var baade træt og sulten efter [136] turen. Men da hun havde ædt, satte hun sig hen til faren og hærmet efter fuglelaaten og trak skuldrene sammen og hvisket gysende i hans øre, saa han skulde høre og forstaa, hvor skyggerne listet fra stamme til stamme, og hvor der var fuldt af vandrende lyd og af stille mumlem mellem træerne.

Tilslidst maatte han ta felen ned fra væggen og spille alle skogens vilde laater for hende. Men endda fik han ikke fred. Før han fik slutte, maatte han lægge ord til lydene og lave en vise, saa hun kunde synge med. Visen blev lang. Men hun lærte den og gjemte den. Ham selv gik den af minde. Efter hvert som han lavet nye strofer, glemte han de forrige. Han anet ikke, hvad det var at spare og gjemme. Det suste jo altid af nyt i hans sind.

Han stanset dog tilslidst. Det var sen kveld jo.

Men hun tog visen op igjen fra begyndelsen [137] og sang den. Og han maatte følge med felen.

Lidt efter lidt sænket han spillet. Og den høie, klare barnestemme sank med.

Saa døde endelig al lyd. Og hun sov.

Tidlig næste morgen vækket Thorbjørg ham, satte mat for ham og bad ham ta øksen og følge hende ud i skogen, naar han havde ædt.

Da de var komne derud, sa hun til ham, at det var baade synd og skam, at al den deilige jord laa der uden at gi grøde. Nu vilde hun, han skulde hugge og brænde skogen og saa rug i den kolde aske. Saa havde bedstefaren gjort nede paa Steinarstad. Og han vidste selv, hvilke herlige akre og enge der var dernede. Og jorden heroppe var like god, og her var mere sol i lien, og den raa taage og frostnætterne kom sjeldnere. Saa Brynjulvsli kunde bli en makeløs gaard. Men arbeide maatte der til, sa hun og saa strængt paa ham.

[138] Han stod haandfalden, med øksen i hænderne, og saa paa den vældige skog. Den bruste imod ham, saa magtfuld og uovervindelig, at han sank i knæerne som i afmagt.

Men hun stod saa tryg og seierssikker, at han skammet sig og begyndte at hugge. Og for hvert træ, som gav sig til at stønne, før det brakende sank til jorden, var det, som skogens magtfulde brusen døde og det bare stønnet mer og mer hjælpeløst fra træ til træ. Han blev hed af arbeidet og fuld af iver. Han grebes som af en rus ved at føle sine lemmers styrke og fyldtes af en seiersæl jubel ved tanken paa at vinde over det uovervindelige.

Saadan blev han ved hele dagen. Og hun sad den hele tid paa den stamme, han sidst fældte, nikket til ham, naar hun mødte hans blik, og flyttet sig med ham fra træ til træ.

Om kvelden rørte han ikke felen. Og [139] morgenen efter stod han op før hende. Han arbeidet ogsaa de følgende dage like ivrigt, som havde arbeidet besat ham. Han tænkte ikke paa, længtet ikke efter anden lyd end øksens klang og den tunge, afmægtige brusen gjennem skogen, naar et træ sank jamrende sammen.

Hun var altid med ham og nikket glad, hver gang han løftet øksen mod en ny stamme.

Men en dag, som han nærmet sig en vældig birk, stanset hun ham og bad for træet.

Han saa paa hende forundret.

Hun sa:

Lad den staa! I den skal gjøken gale om vaaren. I den skal fuglene kvidre og bygge sine reder. Og under dens hængende løv skal Thora sidde og synge alle dine viser. Og naar baade jeg og du er borte, skal der komme ungdom og skjære navne i barken.

[140] Da smilte han og blev vaad i øinene af glæde.

Men det var, som om tanken paa alt dette tog magten fra ham. Han blev gang paa gang staaende og drømme og smile. Og længer og længer blev det mellem hver gang, et træ sank brakende mod jorden.

Og om kvelden tog han igjen felen ned fra væggen og spillet for Thora og digtet en vise om en kjæmpe, som gik ind i skogen og fældte tusender af træer og brændte en umaadelig braate og lod en, bare en, uhyre birk staa midt paa braaten. Saa høi var den, at syvstjernen gynget paa dens grene og maanens blanke skaal gled klingende ud og ind mellem løvet. Alle luftens fugle kvidret, og alle gjøke gol paa dens kviste. Og en pige skar hans navn i barken og satte sig og sang ved foden af træet og saa paa rugen, som krummet sig spæd og myk og grøn op af jorden og vokste, [141] til den bølget og bølget som et gyldent hav, helt ind i den blaa himmel uendelig langt borte.

Dagen efter arbeidet han vel ivrigt lange stunder, men stod ogsaa lange stunder hensunken i drømme. Og han sluttet tidligt om kvelden.

Det blev alligevel en bra braate, de fik sætte fyr paa, da den havde ligget og tørket en tid i solen.

Da asken var blit kold og himlen en dag lovet regn, gik de ud for at saa.

Men før de kastet kornet, gik Thorbjørg rundt braaten og bad til muldets mor, til den gamle eierinde, den gjæstfri giverske af alt godt fra jorden, at hun og hendes døtre skulde værne frøkornet, saa det kunde spire og la alle jordens kræfter komme det tilgode. Og hun bad til skaberen i det høie, han, som vaager med vælde i skyen, om at se med naade ned til akeren og la sin dug og sit regn falde og sin sol skinne.

[142] De saadde først kornet, da hun hadde gaat akerjorden tre gange rundt og gaat bedende tvers over den to gange, saa hendes fodetar dannet et kors, over den sortgraa aske.

THORBJØRGS DØD

[145] Høsten efter blev gamle Thorbjørg syg og maatte tilsengs. Og da hun havde ligget et par dage, opgav hun tanken paa at leve længer og bad Brynjulv gaa ned til Steinarstad og Ormsbol og sige dem dernede, hvordan det stod til. Hun vilde gjerne ta afsked med dem, før hun døde.

Dagen efter kom saa gamle Orm og Steinar og unge Orm derop.

Hun tog dem i haanden en for en og takket for alt godt og bød:

God nat! God nat!

Men hun saa paa dem med saa klare øine, at ingen af dem forstod, at hun skulde dø.

Gamle Orm satte sig taus ved sengen. [146] Og som i angst for at komme hverandre for nær, satte unge Orm og Steinar sig paa hver sin side af faren.

Hun laa længe stille og saa fra det ene skumle ansigt til det andre. Og begge slog sine øine ned. Hendes forunderlig lysende blik syntes dem at trænge helt ned til bunden af deres hjerter.

Saa kaldte hun med lav stemme, først Steinar, saa Orm til sig, og tog deres hænder og la dem sammen. Og laa saa en stund igjen og saa paa dem og følte deres hænder ryste mellem sine.

Endelig talte hun, og hendes øine saa langt forbi dem, som stirret de ind i endeløse tider.

De maatte aldrig glemme, at de var brødre! bad hun:

Og livet var ikke langt! Og det var ensomt og tungt herinde i skogen!

Da følte de med et en gysen gennem sig, saa de syntes, deres haar knitret og kjendte hendes iskolde fingre om sine [147] brændende hede hænder. Og da hun slap

dem og hendes arme sank ned paa fælden og hun laa der med lukkede øine, stod de endda længe haand i haand og ordløse ved hendes leie.

Bedstemor! Bedstemor! hulket Thora ved hovedgjærdet.

Da aabnet den gamle igjen sine øine, saa paa hende og hvisket.

Thora vendte sig mod faren, og hendes graatvaate røst næsten jublet:

Felen, far! Felen! Du skal spille!

Brynjolv reiste sig fra bænken og tog felen.

Han bøiet sig mod datteren og spurgte saa hjælpeløs i maalet, hvad han skulde spille.

Men hun svarte ikke. Vidste det ikke.

Bedstemoren laa helt stille.

Brynjolv saa sig raadvild om, saa spørgende fra den ene til den andre. Men fik ikke svar.

[148] Da saa han brødrene staa der haand i haand. [n6](#) Og en lysning som af lykke randt over hans ansigt.

Han løftet buen og spillet, mens det sang i ham om fred og venskab og evigt samhold.

Der gled et smil over den gamles træk og blev liggende længe.

Men pludselig gik der gjennem hende en skaking som af heftig frost. Og hun reiste sig halvt op og saa paa Brynjolv og paa Thora.

Brynjolv sænket felen. Og de trængte sig tæt om sengen allesammen.

Da hvisket hun igjen:

God nat! God nat!

Saa sank hun tilbage paa leiet.

Og skjælvende af gru stod de og saa hende ligesom smuldre for deres øine, som en ormædt stamme, som pludselig synker sammen og er støv.

Noter

[n1.](#) *Forfatternote: feig: skal dø.*

[n2.](#) en] *rettet fra: en en (trykkfeil)*

[n3.](#) og stod] *rettet fra: o gstod (trykkfeil)*

[n4.](#) derinde.] *rettet fra: derinde (trykkfeil)*

[n5.](#) ikveld] *rettet fra: ikved (trykkfeil)*

[n6.](#) haand i haand] *rettet fra: haand haand (trykkfeil)*

Andreas Hauklands *Ormungerne* er lastet ned gratis fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no